

ԱԽՏԱՀՅՈՒՍՎԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱՅՈՒՄ ՀԵՏԱԶՈՏՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՆԱԽԱՄԻԿՐՈՍԿՈՊԻԿ ՄՇԱԿՄԱՆ ԳՈՐԾԵԼԱԿԱՐԳ

Ընդհանուր դրույթներ

Սույն գործելակարգում մանրամասն ներկայացվում են հիվանդի մարմնից ձևաբանական հետազոտման ենթակա նմուշների ստացման պահից մինչ առարկայական ապակու տեսքով ախտաբանին հանձնելը նյութի պահման, լաբորատորիա տեղափոխման, հետագա մշակման ընթացակարգերը՝ կախված նմուշի տեսակից և ստացման եղանակից:

Սույն գործելակարգը նախատեսված է կենսանյութի նմուշառում իրականացնող անձնակազմի և ձևաբանական (մորֆոլոգիական) հետազոտություններ իրականացնող լաբորատորիաների աշխատակիցների համար:

Գործելակարգի մշակման աշխատանքային խմբի անդամների անվանացուցակ

1. Խաչատրյան Փ. Ս. ք.գ.թ., Երևանի Մխիթար Հերացու անվան պետական բժշկական համալսարանի «Հերացի» հիվանդանոցային համալիրի «Կլինիկական պաթոլոգիայի» լաբորատորիայի ղեկավար, «Ախտաբանական անատոմիայի և կլինիկական մորֆոլոգիայի» ամբիոնի դասախոս, «Հիստոջեն» պաթոլոգիայի հայ-գերմանական գիտագործնական կենտրոնի պաթոլոգ:

*Թղթակցական հասցե՝ Հայաստանի Հանրապետություն, ք. Երևան, 0014,
Երազ բնակելի թաղամաս, Ադոնցի 6/1, շին.325, հեռ՝ (+374) 12333003*

1. Մխիթարյան Ա.Գ. ք.գ.թ., դոցենտ, Երևանի «Սուրբ Աստվածամայր» ԲԿ-ի «Ախտաբանական անատոմիայի» բաժանմունքի ղեկավար, «Հիստոջեն» պաթոլոգիայի հայ-գերմանական գիտագործնական կենտրոնի պաթոլոգ:

Թղթակցական հասցե՝ Հայաստանի Հանրապետություն, ք. Երևան, 0014,
Երազ բնակելի թաղամաս, Ադոնցի 6/1, շին.325, հեռ՝ (+374) 12333003

Շահերի բախման հայտարարագիր և ֆինանսավորման աղբյուրներ

Աշխատանքային խմբի անդամները հայտարարում են իրենց շահերի բախման բացակայության մասին: Սույն փաստաթղթի մշակման աշխատանքները չեն ֆինանսավորվել որևէ կառույցի կամ ընկերության կողմից:

Գործելակարգի մշակման հենքը

Սույն Գործելակարգը մշակվել է հետևյալ արդի գրականական աղբյուրների տվյալների հիման վրա՝

1. Pre-Microscopic Examination Specimen Handling Guidelines in the Surgical Pathology Laboratory; College of American Pathologists (CAP) and National Society for Histotechnology (NSH) www.cap.org/apps/docs/proficiency.../pre-examination.pdf
2. Surgical pathology manual 2014
https://www.urmc.rochester.edu/...labs/.../SP_coll201412261021

Գործելակարգի պացիենտի մոդել

Սույն Գործելակարգի պացիենտի մոդելն է բժշկական օգնություն և սպասարկում իրականացնող հիմնարկներում հյուսվածաբանական հետազոտության ցուցումներ ունեցող պացիենտները (Այուսակ 1):

Այուսակ 1

Ձևաբանական հետազոտության թեկնածու պացիենտի մոդել

Մոդելի պարտադիր բաղադրիչ	Բաղադրիչի նկարագրությունը
Նոզոլոգիական ձևը	Ուռուցքային և ոչ ուռուցքային չճշտված հիվանդություններ

Տարիքային կարգավիճակը	Ցանկացած
Հիվանդության աստիճանը	Ցանկացած
Հիվանդության փուլը	Ցանկացած
Բարդությունները	Անկախ բարդություններից
Բուժօգնության ցուցաբերման պայմանները	Հիվանդանոցային և արտահիվանդանոցային

ՄԱՍ I - ՆՅՈՒԹԻ ՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒՄԸ

Ա – Պացիենտի իդենտիֆիկացիա

- Պացիենտը պետք է իդենտիֆիկացվի այնպես, որ պահպանվի գաղտնիությունը բժշկական գրառումների և բժշկական տվյալների վերաբերյալ:
- Պացիենտի իդենտիֆիկացիան պետք է կատարված լինի նյութի հավաքագրման/նմուշառման պահին:
- Ընդունելի է առնվազն երկու իդենտիֆիկացնող կետերի ապահովումը.
  - Ամբողջական ազգանուն, անուն, հայրանուն
  - Հաստատված իդենտիֆիկացնող համար, օրինակ ապահովագրական քարտ/ ամբուլատոր քարտ և այլն
  - Ծննդյան ամսաթիվ
  - Նկարի առկայությամբ անձը հաստատող փաստաթուղթ (անձնագիր, նույնականացման քարտ, վարորդական իրավունք և այլն)
  - Անձի հաստատման այլ յուրահատուկ ձևեր

Բ – Ճշգրիտ պիտակավորում

- Նմուշի պիտակը պետք է պարունակի առնվազն երկու յուրահատուկ իդենտիֆիկատոր.
  - Ամբողջական ազգանուն, անուն, հայրանուն
  - Հաստատված իդենտիֆիկացնող համար, օրինակ ապահովագրական քարտ/ ամբուլատոր քարտ և այլն
  - Ծննդյան ամսաթիվ
- Անհատական պիտակի տարրեր՝ լրացուցիչ իդենտիֆիկատորներ, որոնք ընդունելի են.

- Պացիենտի սեռը
- Անդամակցություն կամ գրանցման համարը
- Ուղեգրող բժիշկը
- Նյութի աղբյուրը, օր. մաշկ
- Նյութի կողմը, օր. կրծքավանդակի ձախ կես
- Պետք է ներդնել պիտակի տեղեկությունների ստանդարտ ֆորմատ.
  - Անուն, Հայրանուն, Ազգանուն
  - Ծննդյան տարեթիվը՝ օր, ամիս, տարի, օր. 30.սեպտ.1999թ
  - Սեռը՝ Իգ, Ար, Ան (անհայտ), Տր (տրանսգենդեր), Հմ (Հերմաֆրոդիտ)
- Գրավոր փաստաթուղթ՝ նյութի հավաքագրման տարայի վրա պիտակի ճիշտ ամրացման համար.
  - Չամրացնել պիտակը տարայի եզրին
  - Չծանրաբեռնել պիտակը պացիենտի մասին ավելորդ տվյալներով
- Տվյալ պացիենտին վերաբերվող հետագա բոլոր փուլերի նյութերը (բլոկ, առարկայական ապակի և այլն) պետք է ունենան տարայի վրա առկա նույն իդենտիֆիկացնող համարը
- Ստացված առարկայական ապակիները պետք է ստանան մեկ կամ երկու (նախընտրելի է) իդենտիֆիկացիոն համար

Ցանկալի է ունենալ շտրիխ-կոդավորում, որը պետք է լինի նույնը հիվանդի ուղեգրի, նյութի տարայի, բլոկի, առարկայական ապակու, հիվանդին տրվող եզրակացության համար:

Գ – Նյութի տեղափոխումը պաթոլոգիայի լաբորատորիա

- Նյութի հավաքագրման, առաջնային մշակման, պիտակավորման, պաթոլոգիայի լաբորատորիա տեղափոխման գործընթացները պետք է հասանելի լինեն տվյալ բնագավառի հետ առնչություն ունեցող բոլոր անձանց համար:
- Բոլոր նմուշները պետք է տեղադրվեն հերմետիկ փակվող տարաների մեջ (անթույլատրելի է նյութի տեղափոխումը պոլիէթիլենային տոպրակների, սննդային և այլ կենցաղային տարաների մեջ)
- Նմուշները պետք է տեղափոխվեն լաբորատորիա ստացումից (հեռացումից) անմիջապես հետո
- Նմուշների՝ անմիջապես լաբորատորիա տեղափոխման անհնարինության դեպքում դրանք պետք է պահպանվեն բացառապես ֆիքսող հեղուկի մեջ
- Ֆիքսող հեղուկի բացակայության դեպքում թույլատրելի է նյութի՝ փակ տարայում պահպանումը սառնարանի ստորին բաժիններում, ոչ ավել, քան 12 ժամ (անթույլատրելի է նյութի սառեցումը)
- Մինչ լաբորատորիա տեղափոխելը հետազոտման ենթակա նյութերը պետք է լինեն համապատասխան տարայում, պիտակավորումով, ֆիքսող հեղուկի մեջ

- Ֆիքսող հեղուկի քանակը պետք է գերազանցի ֆիքսվող նմուշի ծավալը, ցանկալի է մոտ 20 անգամ (առօրյա ֆիքսատոր է հանդիսանում 10% չեզոք բուֆերացված ֆորմալինը)
- Հեռու շրջաններից լաբորատորիա տեղափոխվող տարաները պետք է գտնվեն համապատասխան ջերմային պայմաններում, խուսափելու համար գերտաքացումից կամ սառեցումից
- Տեղափոխման տարաները պետք է լինեն ամուր, անթափանց, անխախտ և չտան ռեակցիա ֆիքսող հեղուկի հետ:

Դ- Ուղեգրում

- Անհրաժեշտ է ունենալ գրավոր փաստաթուղթ՝ ինչպես ճիշտ լրացնել ուղեգիր ձևաբանական հետազոտության համար, որը պետք է հասանելի լինի բնագավառի հետ առնչություն ունեցող բուժաշխատողներին
- Պացիենտի օրգանիզմից ստացված նմուշի ձևաբանական հետազոտության գրավոր կամ էլեկտրոնային ուղեգիր
- Ուղեգիրը պետք է ներառի.
  - Հիվանդի անուն, հայրանուն, ազգանուն
  - Տարիքը
  - Սեռը
  - Պատմագրի/քարտի համարը
  - Ուղեգրող բժշկի անուն, ազգանունը, աշխատավայրը,
  - Հետազոտման արդյունքների ստացման համար պատասխանատու/հրավասու անձի անունը և հասցեն
  - Լաբորատորիայի անունը և հասցեն, որտեղ ուղեգրվում է հետազոտման ենթակա նյութը
  - Անհրաժեշտ հետազոտության/հետազոտությունների տեսակները
  - Նմուշի տեղակայումը – եթե մեկ միջամտությամբ ստացվել են մեկից ավելի նմուշներ, պետք է նշագրել առանձին-առանձին, ըստ անատոմիական տեղակայման, բնույթի կամ այլ առանձնահատկությունների
  - Նյութի ստացման ամսաթիվը և ժամը – պետք է նշել ստանդարտիզացված եղանակով, օր. օր, ամիս, տարի, 30.սեպտ.1999թ, հաշվի առնելով "ջերմ իշեմիկ ժամանակահատվածը"՝ վիրաբույժի կողմից նմուշի ստացման այն ժամանակահատվածը, որն ընկած է գոյացության/նմուշի արյունամատակարարման դադարեցման և ամբողջական հեռացման միջև:
  - Նյութը լաբորատորիա ուղարկելու ամսաթիվը և ժամը, ինչպես նաև "սառը իշեմիկ ժամանակահատվածը"՝ ընկած է գոյացության/նմուշի ամբողջական հեռացման և այն ֆիքսող հեղուկի մեջ տեղադրելու պահի միջև:
  - Ցանկալի է ուղեգրում նշել նաև նյութը լաբորատորիա հանձնելու ժամը և ամսաթիվը:

Անհրաժեշտ է նշել.

- Կլինիկական տվյալներ. Ցանկացած անհրաժեշտ տեղեկություն և տվյալ, ինչը կնպաստի եզրակացության ճիշտ և ժամանակին տրմանը, ներառյալ մեկնաբանությունները:

Ֆիքսացիայի ժամանակի հաշվարկը (աղյուսակ 2)

Լաբորատորիան կրում է պատասխանատվություն՝ հաշվարկել և արձանագրել այն ողջ ժամանակահատվածը, որի ընթացքում նմուշը գտնվել է ֆիքսող հեղուկի մեջ.

- Ժամանակը, երբ նմուշը ստացել է վիրահատարանից
- Նմուշի՝ լաբորատորիա տեղափոխման ժամանակը
- Լաբորատորիայում նյութի՝ ֆիքսատորի մեջ պահման ժամանակը (մեծ նմուշների համար, օր. հեռացված կրծքագեղձ, աղիք և այլն), երբ նմուշը հավելյալ հատվել է լիարժեք ֆիքսման նպատակով
- Կասետների մեջ նմուշների պահման ժամանակը հատումից հետո
- Ժամանակը, երբ նյութը դրվել է մշակման սարքում (պրոցեսորում)

Հյուսվածքների մշակման գործընթացը պետք է ստանդարտիզացվի և արձանագրվի յուրաքանչյուր տեսակի նմուշի համար

- 10% չեզոք բուֆերացված ֆորմալինը խորհուրդ է տրվում որպես ունիվերսալ ֆիքսատոր
- Էստրոգենային և պրոգեստերոնային ռեցեպտորների համար խորհուրդ է տրվում ֆիքսացիայի 6-72 ժամ
- Her2neu ռեցեպտորների համար խորհուրդ է տրվում ֆիքսացիայի 6-48 ժամ
- Ցանկացած նմուշ պետք է առնվազն 6 ժամ գտնվի 10% չեզոք բուֆերացված ֆորմալինի մեջ՝ ֆիքսացիայի համար

Աղյուսակ 2

Ֆիքսման ժամանակահատվածի արձանագրման ձևաթուղթ

Ժամանակահատվածը	Րոպեներ	Ժամեր
"Ջերմ" իշեմիկ ժամանակահատված		
"Սառը" իշեմիկ ժամանակահատված		
Տեղափոխման ժամանակահատված		
Լրացուցիչ ֆիքսացիայի համար անհրաժեշտ ժամանակահատված		

Կասետների մեջ նմուշների պահման ժամանակահատված		
Մշակման սարքի մեջ ֆիքսման ժանակահատված		
Ընդհանուր ժամանակահատված		

- Պետք է հաստատել ստանդարտ ժամանակահատված՝ սովորական և հատուկ նուշների համար
- Պետք է փաստացի ամրագրել սովորական և հատուկ նմուշների համար անհրաժեշտ ֆիքսատորները
- Հաստատել նմուշի ընդունման կամ մերժման քաղաքականությունը ֆիքսացիայի բնույթից կախված

Ե – Արտեֆակտներից խուսափելու և/կամ սահմանափակելու քաղաքականություն

- **Ջերմային վնասում** – Հյուսվածքների վրա ջերմային ազդեցություն ունեցող գործիքներից պետք է հնարավորինս խուսափել: Ջերմային արտեֆակտները դժվարեցնում են ախտորոշումը:
- **Փշրող վնասում** – Նմուշի ստացման ժամանակ պետք է հնարավորինս նուրբ կատարել գործողությունները՝ հյուսվածքների փշրումից/չնչխումից խուսափելու համար
- **Չորացման արտեֆակտներ** – Բոլոր հյուսվածքային նմուշները մարմնից հեռացվելուց անմիջապես հետո պետք է տեղադրվեն ֆիքսող հեղուկի մեջ, անգամ եթե հետագայում կարիք կլինի այլ, սպեցիֆիկ ֆիքսացիայի: Ֆիքսող հեղուկում տեղադրելու անհնարինության դեպքում նյութը պետք է անմիջապես տեղափոխվի պաթոլոգիայի լաբորատորիա, կամ փոքր-ինչ սառեցվի, կարելի է ծածկել ֆիզիոլոգիական լուծույթով ներծծված թանգիֆոլ՝ չորացումից խուսափելու համար:

Զ - Հսկողության շղթան

- Ապահովում է հիվանդի որակյալ խնամքի շարունակականությունը և անհրաժեշտ տեղեկատվություն ստանալու մեթոդները:
- Բոլոր նմուշները պետք է արձանագրվեն հսկողության շղթայում, որը ներառում է ժամկետները, հիվանդի նույնականացումը, նմուշառման համարը, նմուշի նկարագրությունը և պաթոլոգիայի բաժին նմուշների առաքման նպատակը:
- Ցանկալի է, որ հսկողության շղթան ներառի նմուշների տեղափոխման և պաթոլոգիայի լաբորատորիա տեղափոխման մեջ ներգրավված անձնակազմը,

նաև թեստավորմանը մասնակից անձանց, նշելով անհատականացնող տվյալներ:

- Լավագույն դեպքում մշակված կարգով նմուշը հանձնող և այն լաբորատորիայում ստացող անձինք պետք է ստորագրեն համապատասխան ձևաթղթում, նշելով ստացված նմուշների քանակը, բնույթը, ստացման ամսաթիվը, ժամը:
- Լաբորատորիան իրավունք ունի մերժել նյութի ստացումը, եթե.
  - Պիտակի վրա առկա տեղեկատվությունը բավարար չէ
  - Ուղեգիրը ճշգրիտ լրացված չէ

Հաճախ հանդիպող սխալներն են.

- սխալ անուն
- սխալ տեղակայում
- սխալ համարակալում
- սխալ կողմ

Է – Մինչ նմուշի մակրոսկոպիկ գնահատումը

- Յուրաքանչյուր պաթոլոգիայի լաբորատորիա պետք է ունենա անհրաժեշտ տարածք՝ ըստ համարակալման պահելու համար նմուշները մինչ մակրոսկոպիկ գնահատումը
  - Պետք է բավարար տարածք՝ պահելու համար տարաները, կից փաստաթղթերը և այլն
  - Պահպանման տարածքը պետք է լինի մաքուր, զերծ խառնաշփոթից և լավ օդափոխվող:
  - Տարաները պետք է ամուր փակված լինեն, որպեսզի խուսափեն այլ նյութերի լցվելուց, ֆիքսատորի ցնդելուց, նմուշ կորցնելուց և նմուշը չորացնելուց մակրոսկոպիկ գնահատումից առաջ:
  - Պահպանման տարածքը պետք է ապահովված լինի համապատասխան կայուն (սենյակային) ջերմաստիճանով, խուսափելու համար նմուշների գերտաքացումից կամ գերսառեցումից:
  - Համապատասխան օդափոխումը պետք է պահպանվի այնպես, որ նմուշների տարաների շուրջ նորմալ օդափոխություն լինի, առանց ֆիքսող կամ այլ վնասակար գոլորշիների:
  - Նմուշի վրա պետք է ավելացնել ֆիքսող հեղուկի անհրաժեշտ ծավալ (օպտիմալը՝ 20:1), մեծ նմուշների դեպքում վերին մակերեսը կարելի է լրացուցիչ ծածկել որևէ ներծծող լաթով, օրինակ թանզիֆի:

Ը- Ներվիրահատական խորհրդատվություն (օրինակ Frozen section)

Ներվիրահատական խորհրդատվության համար անհրաժեշտ նմուշների ստացման, մշակման և գնահատման համար պետք է լինի հստակ ձևակերպված քաղաքականություն:

Հնարավոր են հետևյալ գործողությունները.

- Միայն մակրոսկոպիկ գնահատում
- Սառեցման եղանակով հետազոտություն
- Արտատպվածքների, քերվածքների ուսումնասիրություն

- Ներվիրահատական բոլոր խորհրդատվությունները կատարվում և ստորագրվում են միայն ախտաբանի կողմից
- Ներվիրահատական խորհրդատվության համար անհրաժեշտ բոլոր ռեագենտները և ապակիները պետք է լինեն հստակ պիտակավորված
- Ներվիրահատական խորհրդատվությունից հետո մնացած հյուսվածքները անցնում են մշակման և պարաֆինային լցոնման՝ արդյունքների համեմատության համար
- Բանավոր եզրակացություն տալիս ախտաբանը պետք է ունենա հնարավորություն խոսելու անմիջապես վիրաբույժի հետ
- Պացիենտի նույնականացումը ստուգվում և հաստատվում է մինչ բանավոր եզրակացություն տալը
- Ներվիրահատական խորհրդատվության բոլոր եզրակացությունները հանդիսանում են վերջնական ախտահյուսվածաբանական եզրակացության մի մասը

ՄԱՍ II - ԼԱԲՈՐԱՏՈՐ ՄՇԱԿՈՒՄ

Թ – Մակրոսկոպիկ նկարագրություն

- Լաբորատորիան պետք է ունենա անհրաժեշտ տարածք և սարքավորումներ ադեկվատ մակրոսկոպիկ հետազոտության և նյութի պահպանման համար:
- Մակրոսկոպիկ հետազոտության տարածքը պետք է ունենա ադեկվատ լուսավորություն
- Մակրոսկոպիկ հետազոտության տարածքը պետք է ունենա ադեկվատ օդափոխման համակարգ, ֆորմալինի մակարդակի վերահսկողության քաղաքականությամբ
- Մակրոսկոպիկ հետազոտության տարածքը պետք է ունենա.
  - Նկարահանման համակարգ
  - Թելադրման և գրառման համակարգ
  - Լաբորատորիայի էլեկտրոնային տեղեկատվական հարթակ մուտքի հնարավորություն

- Կլինիկական հիվանդանոցում տեղակայման դեպքում՝ ռադիոլոգիական հետազոտությունների ցանց մուտքի հնարավորություն

Անձնակազմը – Բոլոր մակրոսկոպիկ հետազոտությունները կատարվում են ախտաբանի կողմից, կամ ռեզիդենտի՝ ախտաբանի հսկողությամբ:

- Յուրաքանչյուր նմուշի իդենտիֆիկացիա պահպանվում է հետազոտության ողջ ընթացքում:
- Գոյություն ունեն հստակ արձանագրված և ձևակերպված ուղեցույցեր, գործելակարգեր՝ մակրոսկոպիկ հետազոտության ժամանակ յուրաքանչյուր օրգանի ճշգրիտ հատման, նկարագրության, անհրաժեշտ կտորների ստացման համար:

Ժ – Հատույթների բնութագիրը

- Հատույթները պետք է լինեն բարակ (3-4մմ)՝ ադեկվատ ֆիքսացիայի, հետագա մշակման փուլերում որակի ապահովման համար
- Հատույթները պետք է այնքան բարակ լինեն, որ կասետի մեջ մնա ազատ տեղ՝ հեղուկների շրջանառություն ապահովելու համար
- Արյունային կամ փշրվող նմուշները պետք է փաթաթվեն կտորի մեջ՝ այլ նմուշների կեղտոտումը բացառելու համար
- Բիոպտատների և ասեղային բիոպտատների քանակը պետք է սահմանափակ լինի մեկ կասետի մեջ՝ ադեկվատ պարաֆինային լցոնում ապահովելու համար, պետք է դրվեն նույն հարթության մեջ, միմյանց զուգահեռ:
- Պետք է նշվի նմուշներից ստացված կասետների թիվը
- Պետք է նշվի կասետներում առկա կտորների թիվը
- Լցոնման հատուկ ուղղությունները պետք է արձանագրվեն
  - Փոքր բիպոտատները (ստամոքսից, աղիքից և այլն) կարելի է տեղավորել մեկ կասետի մեջ; ասեղային բիոպտատների թիվը չպետք է գերազանցի 5-6
  - Մեծ կտորները մեկ կասետի մեջ տեղավորելիս պետք է հաշվի առնել հավելյալ ազատ տարածության անհրաժեշտությունը
- Տվյալ նմուշից ստացված բոլոր կասետները պետք է ունենան նույն իդենտիֆիկացիոն համարը, անհրաժեշտության դեպքում՝ այլ նշագրումներ:

Ի – Ֆիքսացիա

Յուրաքանչյուր նմուշի համար ճիշտ ֆիքսատոր ընտրելու նպատակով պետք է լինեն հստակ գործելակարգեր, որոնցում պետք է նշվի.

- Օգտագործվող ֆիքսատորը
- Ֆիքսացիայի անհրաժեշտ ժամանակը
- Ջերմ և սառը իշեմիկ փուլերի գրառումները

- Անվտանգ կիրառման և մաքրման կանոնները

10% չեզոք բուժերացված ֆորմալինում 4մմ հաստությամբ հյուսվածքային նմուշի լիարժեք ֆիքսացիա տեղի է ունենում մոտավորապես 24 ժամում

Որպես ընդհանուր խորհուրդ՝ բոլոր վիրահատական նմուշները պետք է ֆիքսվեն 10% չեզոք բուժերացված ֆորմալինում առնվազն 6, առավելագույնը՝ 48 ժամ:

Ըստ անհրաժեշտության կարելի է կիրառել այլ ֆիքսատորներ/ֆիքսող խառնուրդներ:

- Ֆիքսացիայի ժամանակ պետք է հաշվի առնել նաև հյուսվածքի բնույթը. ճարպային, արյունային բնույթի և ամուր հյուսվածքները (օրինակ արգանդի վզիկը, փայծաղը և այլն) ֆիքսվում են ավելի երկար, թոքերի համար անհրաժեշտ է փքում և այլն
- Շատ կարևոր է ֆիքսվող նյութի հաստությունը, ինչով պայմանավորված է ֆիքսատորի ներթափանցումը հյուսվածք: Խոշոր նմուշները պետք է հատվեն, խոռոչավոր օրգանները՝ բացվեն, ապահովվելու համար հյուսվածքների և ֆիքսատորի շփման ավելի մեծ մակերես: Կասետի մեջ տեղադրելիս հատույթի հաստությունը պետք է լինի 3-4մմ, որպեսզի մնա ազատ տարածություն վերևից և ներքևից:
- Բոլոր ֆիքսատորներն առավել արդյունավետ են ազդում սենյակային ջերմաստիճանում (22-25 °C):
- Որոշ ֆիքսատորներ, օրինակ ացետոնը, առավել արդյունավետ են սառը վիճակում՝ 4 °C:

L – Հյուսվածքների մշակում

Գործընթացները պետք է գրվեն և վավերացվեն օգտագործվող յուրաքանչյուր ժամանակացույցի համար:

Արձանագրված մշակման ժամանակացույցերը պետք է ներառեն.

- Եզակի վերնագիր, որը կարող է կապված լինել հյուսվածքային պրոցեսորի ծրագրին
- Որոշել, թե որ հյուսվածքային տիպերը կարող են օգտագործվել այդ ծրագրով
  - Շտապ, բիոպսիա, կրծքագեղձի հյուսվածք
- Նշել հյուսվածքի նախնական մշակման ձևերը. Հյուսվածքը պետք է լինի լիարժեք ֆիքսված, եթե վերամշակման գործընթացը սկսում է սպիրտից
- Վերամշակման ընդհանուր ժամանակը
- Ծրագիրը.
  - Ռեագենտի անվանումը

- Ժամկետի ավարտը
- Խտությունը
- Պրոցեսորի մեջ դիրքը
- Ռեագենտներին առնչվող հրահանգները
- Համոզվել, որ հաջորդական ռեագենտները համատեղելի են: Օրինակ 10% չեզոք բուֆերացված ֆորմալինին պետք է հաջորդի 70% կամ ավելի նվազ խտությամբ սպիրտ՝ ֆոսֆատային աղերի պրեցիպիտացիան կանխելու համար
- Կիրառման ժամանակը
- Մասնագիտական գործառույթները
- Ջերմաստիճանը
- Ճնշումը/վակուում – ակտուալ մակարդակը
- Խառնում / շարժում/ցնցում – Այո/Ոչ
- Պետք է հաստատել պրոցեսորի սպասարկման ծրագրեր.
  - Կանխարգելիչ տեխնիկական սպասարկում և սպասարկման պայմանագրեր. Լաբորատորիայի աշխատակիցների կողմից կամ վաճառող կազմակերպության կողմից
  - Գործառնական սպասարկում. Ռեագենտի բարձրացում, փոխում, դիրքի տեղաշարժ, հիմնված.
    - ü Վերամշակվող կասետների թվի վրա
    - ü Ժամանակի ծրագրերի թվի վրա
    - ü Վերահսկված և հաստատված ըստ պրոցեսորի ծրագրի
- Հաստատել, երբ կարող են ռեագենտները կրկնակի օգտագործվել
- Մաքրել ռեագենտների տարաները
- Հաստատել և արձանագրել, որ ֆիքսատորը պետք է օգտագործվի պրոցեսորում.
  - 10%չեզոք բուֆերացված ֆորմալին (NBF)
  - Ցինկ-ֆորմալին
  - Սպիրտային ֆորմալին
  - Ֆորմալինի փոխարինող կամ այլ ֆիքսատոր
- Ֆորմալինի տարաների թիվը պրոցեսորում
- Ֆիքսատորում նյութի գտնվելու ժամանակահատվածը
- Ջերմաստիճան/վակուում/ցնցում
- Ռոտացիա կամ փոխման ծրագիր
- Հաստատել ֆիքսատորի օգտագործման ձևաթուղթ, որը պետք է ներառի պահպանումը, անվտանգության կանոնները, մակարդակի վերահսկողությունը:

Խ – Ռեագենտներ ջրագրկման համար

Մշակել փաստաթղթեր, որոնք սահմանում են հյուսվածքային պրոցեսորում օգտագործվող ջրագրկիչի պարամետրերը.

- Տիպը - սպիրտ կամ նմանատիպ նյութ

- Սպիրտի տեսակը – էթանոլ կամ իզոպրոպանոլ
- Խտությունը – աստիճաններով, օրինակ 50%, 60%, 70%, 80%, 95%, 100%
- Յուրաքանչյուր խտությամբ սպիրտի տարաների թիվը
- Յուրաքանչյուր սպիրտում կասետների գտնվելու ժամանակը
- Ջերմաստիճան/վակուում/ցնցում
- Ռոտացիա կամ փոխման ծրագիր

Վավերացնել և արձանագրել, որ ջրազրկող ռեագենտներն են համատեղելի վերամշակվող նյութերի հետ

Վստահ լինել, որ ֆիքսատորին հաջորդող ջրազրկող ռեագենտը համատեղելի է ֆիքսատորի հետ.

- 10% չեզոք բուֆերացված ֆորմալինին պետք է հաջորդի 70%կամ ավելի նվազ խտությամբ սպիրտ՝ ֆոսֆատային աղերի պրեցիպիտացիան կանխելու համար
- Սպիրտային ֆորմալինից հետո ջրազրկող ռեագենտը կարող է լինել 95% սպիրտը, քանի որ նյութը մինչ այդ եղել է 70% սպիրտում
- Ֆորմալինի ածանցյալները կամ այլ ֆիքսատորները – պետք է հետևել արտադրողի հրահանգներին

Վավերացնել, որ ջրազրկման ցանկի նյութերը համատեղելի են միմյանց հետ, դա կարող է լինել քսիլոլ կամ քսիլոլի ածանցյալ, կամ պարաֆին:

Բոլոր տիպի ռեագենտների համար սահմանել պահպանման, մաքրման, անհատական անվտանգության, հեղուկների մակարդակի վերահսկողության գործելակարգեր:

Ծ - Մաքրողներ

- Տիպը - քսիլոլ կամ քսիլոլի ածանցյալներ. վավերացնել և արձանագրել, որ այն համատեղելի է ջրազրկող ռեագենտների և պարաֆինի հետ
- Տարաների թիվը
- Յուրաքանչյուր տարայում կասետների գտնվելու ժամանակը
- Ջերմաստիճան/վակուում/ցնցում
- Ռոտացիա կամ փոխման ծրագիր

Կ -Պարաֆին

Ունենալ փաստաթուղթ՝ տվյալ հյուսվածքային պրոցեսորում օգտագործվող պարաֆինի չափանիշների մասին

- Տիպը – մաքուր թե հավելանյութերով, համատեղելիությունը ջրազրկող կամ մաքրող նյութերի հետ

- Պարաֆինի հալման կետը
- Պարաֆինի տարաների թիվը
- Պարաֆինի տարաներում նյութի գտնվելու տևողությունը
- Ջերմաստիճան/վակուում/ցնցում
- Ռոտացիա կամ փոխման ծրագիր
  - Օգտագործվող պարաֆինի (մոմի) ձևաչափը. հալված մոմ, հատիկներ, պինդ բլոկ

Հ- Լցում

Ամրագրել ստանդարտ գործելակարգ սովորական հատույթների և բիոպսիաների լցուման համար

- Կասետների բացում
- Կաղապարների չափ
- Կաղապարների պահպանումը և ջերմաստիճանը
- Հատույթի տեղադրումը կաղապարի մեջ. Նմանատիպ մակերեսները նույն ուղղությամբ; մակերեսի ուղղվածությունը ըստ միկրոտոմում տեղադրման
- Հյուսվածային տիպերի ուղղվածությունը
- Լցնված բլոկերի սառեցման մեթոդները
- Բլոկերի՝ կաղապարից հեռացման և ավելորդ պարաֆինի վերացման մեթոդները
- Կաղապարների մաքման և վերաօգտագործման մեթոդները

Զարգացնել որակի հսկողության գործընթացներ.

- Մանուալ կամ էլեկտրոնային գրանցամատյան, որն օգտագործվում է արձանագրված թվով կասետների և հյուսվածքային նմուշների թիվը համեմատելու համար փաստացի առկա թվի հետ
- Փաստաթղթավորում և անհամապատասխանությունների հսկողություն

Հաստատել կարգ լցուման հաջորդականության մասին. ըստ հրատապության; բիոպսիաներ, սովորական հյուսվածքներ

Հաստատել լցուման տարածքի ջերմաստիճանային ռեժիմը, լցնող պարաֆինի ջերմաստիճանը՝ ամեն օր, պարաֆինի պահպանման տարայի, աշխատանքային մակերեսի և պինցետների ջերմաստիճանը՝ ըստ սահմանվածի:

Մշակել կարգ՝ պարաֆինային լցուման սարքավորումների մաքրման, պահպանման գործընթացների, անհատական անվտանգության կանոնների վերաբերյալ:

Ձ – Միկրոտոմ

Գրավոր ցուցումներ միկրոտոմի օգտագործման, ըստ արտադրողի հրահանգների.

- Մանուալ, կիսաավտոմատ թե ավտոմատ
- Մաքրում և սպասարկում
- Թույլատրելի մաքրող նյութեր
- Քսուբավորման ժամանակացույցը և ռեակտիվը

Մշակել ժամանակացույցը և արձանագրել տարեկան կանխարգելիչ պահպանումը, սպասարկումը կամ վերանորոգումը

Հաստատել բլոկերի՝ միկրոտոմում տեղադրման կարգը և հատույթներ ստանալու կարգը

- Սահիկի պիտակի տեղադրում
- Հատույթի հաստությունը սովորական և հատուկ մեթոդների, հյուսվածքների համար (աղյուսակ 3)
- Հատույթների թիվը մեկ ապակու վրա
- Հատույթների թիվը՝ հատման խորություն ապահովելու համար
- Հատույթի տեղադրումը ապակու վրա
- Հատուկ ապակիների օգտագործումը. ադիեզիվ կամ ոչ ադիեզիվ, հսկիչ սլայդեր հատուկ նշագրումով
- Հավելյալ նյութերի ավելացում ջրային բաղնիք. ժելատին, ագար և այլն

Աղյուսակ 3

Հյուսվածքը	Հաստությունը
Սովորական պարաֆին	4-5 միկրոն
Ռենալ հատույթներ	1-3 միկրոն
Ոսկրածուծ	2-3 միկրոն
Նյարդ հիստոքիմիական հետազոտության համար	6-15 միկրոն
Ամիլոիդի հայտնաբերում	6-12 միկրոն

Ղ – Ջրային բաղնիք

Հաստատել ջրային բաղնիքի գործելակարգը.

- Ջրի անհրաժեշտ ջերմաստիճանը

- Ջրի տեսակը – սովորական թե թորած
- Հավելանյութերի օգտագործումը – ագար, ժելատին և այլն
- Մաքրման մեթոդը, անհրաժեշտ նյութերը, հաճախականությունը

Ճ – Առարկայական ապակիներ

Բոլոր առարկայական ապակիները պետք է ունենան հստակ պիտակավորում, ապահովվելու համար.

- Նմուշի ընդունման համարը
- Բլոկի համարը
- Հատույթի խորությունը
- Հիվանդի տվյալները
- Ներկման եղանակը

Սահմանել պիտակավորման կարգ. լավագույն լաբորատոր պրակտիկա է սլայդները պիտակավորել միայն անհրաժեշտության դեպքում և խուսափել նախօրոք մեծ քանակությամբ սլայդների նախնական պիտակավորման պրակտիկայից:

Պարաֆինային հատույթների չորացման ժամանակները պետք է սահմանվեն և մատչելի լինեն տեխնիկական ողջ անձնակազմի համար: Պետք է հաշվի առնել հետևյալ խորհուրդները.

- Հատույթների չորացում օդում մինչ չորացնող պահարանում տեղադրելը
- Չորացնող պահարաններում ջերմաստիճանային ռեժիմի պահպանում պարաֆինի հալման կետից անմիջապես վեր
- Սովորաբար հատույթները չորանում են 58-60°C-ում, 15-30րոպե

Հատուկ տեխնիկաները, օրինակ in situ հիբրիդիզացիան կամ իմունահիստոքիմիան կարող են պահանջել ավելի երկարատև չորացում, ինչը պետք է արձանագրված լինի համապատասխան գործելակարգում

Կարելի է չորացնել հատույթները 60 րոպե 50-60°C-ում կամ 24 ժամ սենյակային ջերմաստիճանում, ինչը սակայն պրակտիկ չէ

Մ – Ներկում, Հեմատոքսիլին-էոզին

Հաստատել գործելակարգ մանուալ և ավտոմատ ներկումների համար

- Օգտագործվող ռեագենտները – քանակը և խտությունը
- Ներկման ժամանակացույցը յուրաքանչյուր ներկման մեթոդի համար
- Ռեագենտների փոխման ժամանակացույցը

- Ռեագենտների թափումը և կրկնակի օգտագործումը

Հաստատել որակի հսկողության չափանիշ և գնահատել հեմատոքսիլին-էոզինոլ ներկումը

Հեմատոքսիլին – ճիշտ պատրաստման և կիրառման դեպքում լավ ֆիքսված և վերամշակված հյուսվածքներում էպիթելային բջիջներում տեսանելի կլինեն.

- Հստակ տեսանելի կորիզաթաղանթ
- Լուսավոր, բաց (վեգիկուլյար) կարիոպլազմա
- Քրոմատինի տարրեր
- Ընդգծված կորիզակներ, եթե կան
- Աճառը և կրակավման օջախները ներկվում են մուգ կապույտ
- Հեմատոքսիլինը երևում է կապույտ կամ կապտասևավուն
- Որոշ հյուսվածքային հատույթներում կարող են լինել հիպերքրոմ կորիզային ներառուկներ, հատկապես լիմֆոիդ հյուսվածքում

Էոզին – ճիշտ պատրաստման և կիրառման դեպքում լավ ֆիքսված և վերամշակված հյուսվածքներում էոզինը ցուցաբերում է առնվազն երեք երանգավորման էֆեկտ.

- Մկանային բջիջների (հարթ, կմախքային և սրտամկան) և էպիթելային բջիջների ցիտոպլազման ներկվում է մուգ կարմրավարդագույն
- Կոլագենային թելերը ներկվում են վարդագույնի տարբեր երանգներով
- Էրիթրոցիտները ներկվում են բաց կարմրանարնջագույն
- Կորիզակներ, եթե կան, պետք է ցուցաբերեն կարմրամանուշակագույն երանգավորում՝ պայմանավորված ռիբոնուկլեինաթթվի և սպիտակուցի մեծ պարունակությամբ

3 – Հիստոքիմիական և հատուկ ներկումներ

Հաստատել գրավոր գործելակարգ մանուալ և ավտոմատացված ներկումների համար, ներառելով.

- Հյուսվածքների հատուկ հատումը և վերամշակումը
- Օգտագործվող ռեագենտների տվյալները, խտությունը, պահպանումը, ոչնչացումը
- Ներկման գործընթացի հատուկ փուլերը
- Որակի հսկողության գործընթացը. սահմանել դրական հսկիչ հյուսվածքը, սահմանել սպասված ներկման արդյունքները

Հաստատել ավտոմատացված ներկող սարքավորումների շահագործման կարգը. վավերացման գործընթացը, մաքրումը և պահպանումը

Ստեղծել կանխարգելիչ պահպանման ծրագիր, որը ներառում է տարեկան սպասարկման և արտակարգ իրավիճակների ծառայություն:

Հիստորիմիական և այլ լրացուցիչ հատուկ ներկման մեթոդները կիրառվում են հեմատոքսիլին-էոզինային ներկմանը զուգահեռ: Դրանք նախատեսված են տարբերակիչ ախտորոշման նպատակով որոշ հատուկ կառույցների՝ այլ գույնով ներկման համար, բջջի կառուցվածքը և ֆունկցիան հասկանալու համար:

Շատերը կիրառվում են, ձևաբանական եղանակով հայտնաբերելու համար այնպիսի տարրեր, ինչպիսիք են մանրէները, սնկերը, նյարդաթելերը, շարակցահյուսվածքային կոլագենային կամ ռետիկուլյար թելերը:

Այլ ներկման եղանակներ կիրառվում են, հայտնաբերելու համար գլիկոգեն, երկաթ, ամիլոիդ, մուցին, նուկլեինաթթուներ և այլն:

Ն - Իմունահիստորիմիական ներկում

Հաստատել կարգ ընտրելու համար հակամարմինները և կլոնները, որոնք պետք է կիրառվեն ներկման գործընթացում.

- Հյուսվածքի ֆիքսացիա
- Հյուսվածքի հատման ձևը. պարաֆին թե սառեցում
- Հակամարմնի և կլոնի ընտրություն և վավերացում
- Ռեագենտների ընտրություն, վավերացում և հսկողություն
- Կիրառման մեթոդի վավերացում – նախնական մշակում, հակամարմնի լուծում, հակաժինների ապադիմակավորման մեթոդ կարիքի դեպքում, դետեկցիա՝ DAB կամ հիմնային ֆոսֆատազա, ֆյուորեսցենտ
- Մեթոդի արձանագրում – մանուալ թե ավտոմատ
- Վավերացման արձանագրում
- Հակամարմինների և ռեագենտների պահպանում

Փոփոխելուց հետո հաստատել վավերացման ընթացակարգերը.

- Մեթոդաբանություն
- Ռեագենտ
- Հակամարմիններ
- Կլոն
- Համարը
- Լուծում
- Սարքավորում
§ Նոր մոդել
§ Ծառայությունների խոշոր վերանորոգում
§ տեղափոխում կամ տեղահանում

Սահմանել սարքավորումների մաքրման և սպասարկման ընթացակարգերը

- Պիպետների կալիբրացիա
- Սառնարանային և սառցարանային ջերմաստիճանի մոնիտորինգ
- Օժանդակ սարքավորումներ
§ Միկրոալիքային վառարան

Ստեղծել կանխարգելիչ պահպանման ծրագիր, որը ներառում է տարեկան սպասարկման և արտակարգ իրավիճակների ծառայություն:

Շ - Որակի հսկողություն

Ստեղծել որակի վերահսկողություն և որակի ապահովման ընթացակարգեր՝ ներառելով հետևյալը.

- Համապատասխան հսկիչ նյութի ընտրություն
- Հսկիչ նյութի վավերացում
- Օգտագործման և կիրառման վերահսկում

Ստեղծել ընթացակարգեր վերանայման ստուգման և ազատ տրամադրել սլայդները հիվանդներին, մեկնաբանման համար:

Իմունահիստոքիմիայի որակի վերահսկման միջոցառումներն անհրաժեշտ են ապահովելու և նախատեսվող նպատակների կատարման և վերարտադրելիության հետևողականությունը ապահովելու համար:

Ստեղծել յուրաքանչյուր հակամարմնի լաբորատոր վավերացման կարգը. հետազոտման ենթակա հատույթների քանակը, նախորդ ներկված ապակիների կամ կրկնօրինակների՝ կրեդիտավորում անցած լաբորատորիայում ներկումների համեմատությունը

Յուրաքանչյուր հակամարմին պետք է լինի լաբորատոր վավերացված, որպեսզի իր նպատակակետային հակաձնին համապատասխան լինի:

Ո – Հատույթների ծածկում

Հատույթների ծածկման մեխանիզմների ձեռնարկի ստեղծում, որոնք.

- Ներառում են էրգոնոմիկ տեխնիկա
- Նվազեցնում են քիմիական ազդեցությունը

Պետք է ընտրել ծածկող միջավայրը, ծածկապակու չափը, առարկայական ապակու չորացման եղանակը

Կարգավորել վավերացման և շահագործման ընթացակարգերը ավտոմատացված ծածկող սարքերի համար.

- Գործընթացի արագությունը
- Ծածկող միջավայրի տիպը
- Ծածկապակու չափը և տիպը
- Տրանսֆերային հեղուկի (քսիլոլ կամ քսիլոլի ածանցյալ) ծավալը և տիպը
- Մաքրում և սպասարկում
- Ռեագենտների ավելացում կամ փոխում
- Ֆիլտրի փոխում
- Չորացման ժամանակ

Ստեղծել կանխարգելիչ պահպանման ծրագիր, որը ներառում է տարեկան սպասարկման և արտակարգ իրավիճակների ծառայություն: